

УДК 336.71

РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПАРТНЕРСТВА ТА КАПІТАЛОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

Павло Миколайович СЕНИЦЬ

к.е.н., директор Дирекції із забезпечення проведення навчання персоналу та організації інформаційно-бібліотечного обслуговування Національного банку України

Анотація. У статті досліджено тенденції розвитку капіталотворчої діяльності банків та механізм інвестиційного партнерства. Охарактеризовано світовий досвід участі банківських установ у первинному розміщенні акцій (IPO) інших банків чи компаній. Запропоновано шляхи активізації капіталотворчої діяльності банків.

Аннотация. В статье исследованы тенденции развития капиталобразующей деятельности банков и механизм инвестиционного партнерства. Охарактеризован мировой опыт участия банковских учреждений в первичном размещении акций (IPO) других банков или компаний. Предложены пути активизации капиталобразующей деятельности банков.

Ключові слова: *інвестиційне партнерство, капіталотворча діяльність банків, фондовий ринок.*

Ключевые слова: *инвестиционное партнерство, капиталобразующая деятельность банков, фондовый рынок.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку вітчизняного фондового ринку інвестиційне партнерство банків відіграє важливу роль, оскільки є передумовою ефективного функціонування механізму залучення інвестицій в економіку. Рівень банківських інвестицій істотно впливає на обсяг національного доходу суспільства, а інвестиції (капіталовкладення) в масштабах країни сприяють процесу розширеного відтворення та забезпечують економічне зростання. Нині фондовий ринок України є банкоцентричним, що проявляється найбільшою часткою банків, як у сукупних активах інституційних інвесторів, так і у сукупному обсязі інвестицій у цінні папери. Підвищений інтерес до інвестиційного партнерства з боку банківського бізнесу пов'язаний, по-перше, з тим, що банки отримують дохід в основному за рахунок маржі, яка в даний час знижується, а інвестиційна діяльність дозволяє банківським установам досягати додатних показників прибутковості в умовах як зростання економіки, так і її падінні; по-друге, зростання конкуренції в банківському секторі вимагає від банків розширення спектра пропонувананих банківських послуг, у тому числі, інвестиційно-банківських, що, в свою чергу, сприяє використанню банками фінансових ринків для збільшення власного капіталу і сек'юритизації активів; по-третє, активна інвестиційна діяль-

ність комерційного банку дозволяє забезпечувати його ліквідними активами. Отже, банківські установи не лише акумулюють інвестиційні ресурси, а й перерозподіляють їх в продуктивний капітал, тим самим підвищуючи інвестиційне навантаження на економіку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему інвестиційного партнерства досліджували такі науковці та практики, як Т. Кушнір [2], Л. Ю. Сисоєва [4], В. А. Вареник [7], Л. О. Матлага [11] та ін.

Метою статті є дослідження механізмів інвестиційного партнерства та тенденцій розвитку капіталотворчої діяльності банків в сучасних умовах.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Партнерське інвестування об'єднує фінансові, фондові торговельні механізми, тобто об'єднує банківську, інвестиційну та консалтингову діяльність. Особливістю участі банків в партнерському інвестуванні є те, що вони не лише інвестують кошти, але й «стають безпосередніми учасниками об'єкту інвестування, шляхом придбання пакету акцій або вводячи до ради директорів свого представника» [1, с. 12]. Партнерами банківських установ при здійсненні інвестування можуть бути інвестиційні фонди, інші банки, спеціалізовані агентства міжнародних кредитів, міжнародні фінансові організації,

спеціалізовані фінансові компанії, страхові, лізингові, інвестиційні компанії, приватні інвестори – фізичні та юридичні особи тощо.

В контексті інвестиційного партнерства доцільно розглядати банківські установи в ролі інституційних інвесторів – «як учасників фінансового ринку, котрі відіграють провідну роль у процесі трансформації заощаджень в інвестиції, акумулюючи кошти індивідуальних інвесторів, що використовуються для інвестування у фінансові та матеріальні активи (найчастіше в цінні папери), диверсифікуючи інвестиційні вкладення, зменшуючи, отже, ризики та отримують інвестиційний дохід» [2, с. 6]. Хоча згідно із законом України «Про цінні папери та фондовий ринок» [3] банки не включені до складу інституційних інвесторів, проте такими інститутами є фонди банківського управління. Отже, є необхідність удосконалити чинне законодавство з врахуванням передового зарубіжного досвіду і на державному рівні включити банки до складу інвестиційних інвесторів.

Нормативно-правовим забезпеченням для проведення партнерського інвестування повинно стати прийняття закону «Про інвестиційне партнерство» максимально наближеного до широко застосовуваної за кордоном форми колективного венчурного інвестування, так званого обмеженого партнерства. Закон має враховувати закордонне законодавство в даній сфері: закон США «Про партнерство з обмеженою відповідальністю» («Uniform Partnership Act Ch. 614 Limited Liability Partnerships»), Закон «Про партнерство з обмеженою відповідальністю» (Великобританія), «Закон про спільні фонди розвитку» (Австралія) [4]. При цьому в законі «Про інвестиційне партнерство» необхідно передбачити вітчизняну специфіку інвестиційної діяльності.

У сучасних економічних умовах банки мають істотний вплив на формування статутних капіталів акціонерних товариств та на їх фондову та інвестиційну діяльність. Комерційні банки, здійснюючи взаємодію з підприємствами на договірній основі, є зацікавленими партнерами. Банки беруть участь в інвестуванні акціонерних товариств як за допомогою цільового кредитування (проектне фінансування), так і шляхом участі в статутних капіталах акціонерних товариств. Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність» «пряма та/або опосередкована участь банку у статутному капіталі будь-якої юридичної особи не має перевищувати 15 % статутного капіталу банку. Усі інвестиції банку

не мають перевищувати 60 % розміру статутного капіталу банку» [5]. Дані нормативи практично не обмежують інвестиційний напрям діяльності банків, а з врахуванням тенденції до нарощення обсягів капіталу банками, засвідчують про значні потенційні інвестиційні можливості банківських установ.

Для активізації розвитку інвестиційного партнерства вітчизняних банків можна застосувати досвід інвестиційної діяльності банків у країнах пострадянського простору, у яких банки можуть: інвестувати в портфелі акцій небанківських компаній, забезпечуючи контрольний вплив непрямим шляхом через створення дочірніх компаній; засновувати небанківські інвестиційні інститути (інвестиційні фонди, інвестиційні компанії, фінансових брокерів та інвестиційних консультантів) шляхом прямих вкладень або інвестицій через підконтрольні банкам підприємства, за допомогою участі фізичних осіб, пов'язаних з банками тощо; засновувати спеціалізовані компанії з обліку та зберігання цінних паперів, а також здійснення розрахунків за операціями з ними (депозитарні та клірингові інститути); засновувати організації, які є інституційними інвесторами (страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, холдингові компанії, благодійні та інші фонди цільового призначення тощо). Беручи участь в процесі заснування підконтрольних банкам інвестиційних інститутів, банки, з одного боку, отримують додатковий канал акумуляції грошових ресурсів, а з іншого – розширюють операції з управління портфелями цінних паперів.

У зарубіжній практиці широко використовується партнерська співпраця банків з інститутами спільного інвестування (ІСІ). В умовах антикризового розвитку банківського сектору в Україні важливо активізувати взаємодію вітчизняних банків з інвестиційними фондами з метою залучення додаткових капіталів, обіг яких дозволить гармонійно розвиватися національній економіці. Згідно із Законом України «Про інститути спільного інвестування» [6] банкам заборонено виконувати функції з управління активами ІСІ, проте вони можуть брати участь в проектах ІСІ опосередковано – в якості партнерів з обмеженою відповідальністю. Такий механізм співпраці банків та інвестиційних фондів є взаємовигідним, а суттєвими перевагами для банків є те, що «банк може вийти з одного інвестиційного проекту та вкласти гроші в інший без якого-небудь податкового навантаження, при цьому заощаджуючи при сплаті податку на прибуток; дивіденди банку,

що зачислені на рахунок ІСІ, також звільнені від оподаткування» [4, с. 270]. Також, рекомендовано використати досвід зарубіжних банків щодо можливостей виходу банківських установ через ІСІ на ринок корпоративних цінних паперів.

Сьогодні вітчизняні банки здійснюють інвестиції не тільки за рахунок власних коштів – частина капітальних вкладень проводиться за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, фондів, банків (ЄБРР, Світовий банк). В процесі такої співпраці міжнародний банк або фінансова організація відкривають кредитну лінію українським банкам-агентам, а ті, в свою чергу, відбирають і фінансують конкретні проекти в рамках обумовлених обмежень (обсяги інвестицій, регіональна та галузевої спрямованості вкладень, рівень ризику тощо). Партнерські відносини в сфері інвестування за такою схемою дають можливість фінансувати інвестиційні проекти в таких важливих видах діяльності як промисловість, виробництво, сільське господарство, машинобудування, ІТ, реалізовувати проекти енергозбереження, розвивати ринкову інфраструктуру та загалом малий та середній бізнес, що позитивно впливає на конкурентоспроможність економіки країни.

Показовим є світовий досвід участі банківських установ у первинному розміщенні акцій (ІРО) інших банків чи компаній. Для виходу на біржу можуть залучатись декілька інвестиційних банків, які на умовах партнерських відносин узгоджують ціну акцій, їх різновид, загальну суму коштів, яку планують отримати після проведення ІРО. Банки отримують прибуток за рахунок різниці між ціною акцій, яку вони сплатили до ІРО, і тією ціною, яка встановлюється на момент старту торгів. Участь банків у процесі організації ІРО є перспективним напрямом розвитку партнерського інвестування, проте в Україні на сьогодні фондовий ринок є недостатньо об'ємним, відсутні спеціалізовані інвестиційні банки, інвестиційні механізми є недосконалими – банки не мають ні необхідних коштів, ні досвіду для того, щоб проводити первинне розміщення акцій, тому це напрям подальшої перспективи.

В Україні для активізації інвестиційного партнерства банків необхідно вжити такі заходи: створити Фонд гарантування інвестицій на фондовому ринку (аналог Фонду гарантування внесків фізичних осіб (ФГВФО)); сформулювати систему обліку прав власності на цінні папери; активізувати участь держави у процесі інвестування великих проектів розвитку виробництва

реального сектора економіки; створити ефективні системи захисту та страхування інвестицій; продовжити удосконалення інвестиційного законодавства з метою регулювання відносин між суб'єктами партнерського інвестування; стимулювати активність приватних інвесторів; застосовувати економічні важелі сприяння розвитку інвестиційного партнерства банків: податкові важелі, інструменти грошово-кредитної політики НБУ (норма резервування, облікова ставка та ін.); нарощувати власний капітал, збільшити ресурсну базу банків та загалом підвищити рівень капіталізації банківського сектора економіки.

Варто зазначити, що інвестиційне партнерство та капіталотворча діяльність банків є взаємозалежними процесами – активізація інвестиційної діяльності веде до збільшення обсягу банківського капіталу, а підвищення капіталізації банків сприяє розвитку інвестиційного партнерства. Капіталотворення у банківській системі необхідно розглядати «як процес акумулювання банками ресурсів з різних джерел (від клієнтів, власників, інших банків, центрального банку, міжнародних фінансово-кредитних організацій), трансформації цих ресурсів в банківський капітал, його структурування (за терміном, формою, призначенням) та перерозподіл його в межах банківської системи для подальшого спрямування в парабанківський або реальний сектор економіки, продуктивного використання, повернення клієнтам або власникам» [7, с. 7].

Тенденціями та проблемами розвитку капіталотворчої діяльності банків в посткризовий період є: зменшення в структурі залученого капіталу частки коштів залучених від НБУ та інших банків; розширення ресурсної бази банків внаслідок повільного відновлення довіри з боку населення; подовження ресурсної бази банків в основному за рахунок депозитів фізичних осіб, залучених терміном від 1 до 2 років; активізація інвестиційної діяльності банків шляхом випуску власних цінних паперів; низький рівень захищеності кредитів та депозитів малих банків власним капіталом (у порівнянні з великими банками); потреба у нарощенні статутного капіталу малими банками у відповідності до вимог НБУ; переваження короткострокових пасивів та дефіцит довгострокових коштів. Очевидно, що вищенаведені проблеми банківської діяльності гальмують кредитні можливості банківських установ фінансувати реальний сектор економіки.

Попри те, що у післякризовий період розвитку банківського сектору спостерігається істотне

відставання темпів збільшення власного капіталу від темпів зростання зобов'язань комерційних банків України – темпи зростання власного капіталу вітчизняних банків є дещо вищими порівняно з темпами зростання ВВП, а також існує стійка тенденція до збільшення частки власного капіталу банків України у структурі ВВП [8]. Отже, рекомендаціями для подальшої капіталотворчої діяльності банків є підвищення частки власного капіталу у ВВП та зростання величини зобов'язань у складі банківського капіталу, досягнення випереджальних темпів зростання капіталу порівняно з темпами зростання загальних активів банківської системи, що у майбутньому сприятливо вплине на подальший економічний розвиток держави.

Капіталотворча діяльність банків вимагає формування та підтримання оптимальної структури банківського капіталу, зокрема, основну увагу доцільно приділити джерелам капіталотворення, що не є волатильними та піддаються управлінню, а саме: статутний капітал, резервний капітал, емісійні різниці, загальні резерви, резерви під стандартну заборгованість інших банків та клієнтів, нерозподілений прибуток, результат переоцінки основних засобів, результат поточного року, строкові депозити юридичних та фізичних осіб, ощадні та депозитні сертифікати терміном погашення понад 1 рік, векселі терміном погашення понад 1 рік, строкові депозити банків, субординований борг, кредити від НБУ та інших банків терміном понад 1 рік, емісія власних боргових цінних паперів терміном погашення понад 1 рік.

Ефективний розвиток капіталотворчої діяльності банків потребує усунення структурних диспропорцій щодо концентрації банківського капіталу. На сьогодні в банківському секторі найбільша концентрація капіталу існує в банківських установах I групи, проте варто врахувати те, що хоча більше половини вітчизняних банків належать до IV групи, їх частка у структурі власного капіталу банківської системи є дуже незначною (близько 15 %). Більше того, як кредити, так і депозити у малих та середніх банках є значно менше захищені власним капіталом, ніж у великих банках. З метою запобігання утворених диспропорцій необхідно активізувати концентрацію та консолідацію банківських установ. Ефективним шляхом підвищення капіталізації банків та, як наслідок, підвищення їх стійкості, виступають процеси злиття і поглинання. У процесі успішної консолідації банків у формі злиття чи поглинан-

ня досягається синергетичний ефект, коли вартість новоствореного банку перевищує суму вартостей банків-учасників об'єднання.

Позитивним кроком в напрямі підвищення обсягів банківського капіталу є прийняття закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання негативного впливу на стабільність банківської системи» [9], у відповідності з яким відбувається спрощення процедури, що пов'язана з терміною капіталізацією банків і продажем проблемних банків інвесторам, а також встановлюється вимога щодо підвищення мінімального статутного капіталу банків з 120 млн грн до 500 млн грн. Такий крок уряду в обов'язковому порядку змусить банки збільшити обсяг статутного капіталу та сприятиме зростанню величини банківського капіталу на макрорівні.

Нині найбільший вплив на розвиток капіталотворчої діяльності банків мають активи та частка власного капіталу у пасивах і строкових зобов'язань фізичних осіб, у той час як прибуток і строкові зобов'язання юридичних осіб взагалі не можна віднести до релевантних чинників формування власних джерел капіталотворення [10, с. 10].

Щодо ключових напрямів капіталотворчої діяльності банків, доцільно виділити [11, с. 51]: збільшення капіталу за рахунок розміщення акцій власної емісії; збільшення показника адекватності капіталу через консолідацію банківської системи (консорціумне кредитування, створення банківських об'єднань, злиття банків, реорганізація банків); зростання капіталу за рахунок субординованого боргу (шляхом випуску депозитних сертифікатів, банківських облигацій, еврооблігацій та удосконалення механізму акумулювання боргу); підвищення капіталу за рахунок прибутку; зменшення «обсягів ризикових активів» [12]; легалізація тіньового капіталу; покращення інвестиційного клімату; розвиток страхового ринку; перехід до довгострокових моделей накопичення в пенсійному страхуванні; запровадження податкових пільг на прибуток банків, який має спрямовуватися на збільшення капіталу; збільшення частки міжнародного капіталу для розвитку вітчизняної економіки; випуск акції банківських установ з метою розміщення на IPO тощо.

Особливу увагу у контексті капіталотворчої діяльності банківських установ необхідно приділити формуванню достовірних прогнозів зміни найбільш важливих чинників впливу на обсягів

та структуру банківського капіталу в майбутньому, оскільки такі прогнози можуть ефективно використовуватись банками для вирішення проблем, пов'язаних з пошуком альтернативних варіантів поповнення капіталу банків, капіталізації прибутку, концентрації капіталу тощо.

Додатковими рекомендаціями щодо активізації капіталотворчої діяльності банків є [13, с. 65- 70]:

1) залучення у статутні капітали банків грошових коштів населення. Сьогодні офіційна статистика свідчить, що поза банками перебуває близько 60 млрд грн готівкових коштів. «Експерти оцінюють обсяг коштів на руках у населення приблизно у 50-70 млрд дол. США – це величезний потенціал, який може вивести українську банківську систему за показником капіталізації на рівень країн Східної Європи» [14, с. 76];

2) збільшення власного капіталу за рахунок реінвестування прибутку. Однак, за наявності сьогодні негативних наслідків фінансово-економічної кризи, погіршення стану державних фінансів, значної девальвації національної валюти до світових валют цей напрям капіталізації можуть використовувати лише окремі потужні банки, які мають можливість одержувати прибуток і в цих складних умовах;

3) збільшення власного капіталу за рахунок додаткових внесків власників банку. Додаткові внески власників передбачають інвестиції в статутний капітал банку за рахунок або додаткової емісії акцій (зростання акціонерного капіталу для банків створених у формі ПАТ), або збільшення додаткового пайового капіталу (для банків створених у формі ПраТ), або збільшення статутного капіталу за рахунок державних коштів (для банків державної форми власності);

4) збільшення власного капіталу за рахунок пошуку нових приватних інвесторів-власників як вітчизняних, так і зарубіжних, які мають можливість забезпечити необхідну капіталізацію банків і тим самим провести фінансову санацію і врятувати банки від банкрутства. З метою уникнення втрати контрольного пакету акцій банків при залученні іноземних інвесторів, а також відтоку капіталу закордон, рекомендовано активізувати залучення саме вітчизняних інвесторів до процесу банківської капіталізації;

5) збільшення власного капіталу за рахунок об'єднання одного банку з іншим або з кількома банками та приєднання одного банку до другого банку. Цей напрям підвищення капіталізації проблемних банків є обмеженим через незаці-

кавленість власників або банку, що знаходиться в кризовому стані, або банку, який може прийняти до себе кризовий банк. Що стосується стійких банків, то процеси злиття та поглинання сьогодні мають тенденцію до зростання, особливо в умовах збільшення вимог до рівня статутного капіталу та підвищення рівня банківської конкуренції;

6) збільшення власного капіталу за рахунок держави шляхом реінвестування коштів державного бюджету в статутний капітал банків, а також при необхідності реорганізації банку з приватного на державний банк. Необхідно також взяти до уваги результати міжнародних оцінок, у відповідності з якими «капітал банківського сектора держави є достатнім для нормального обслуговування виробничого циклу за умови, що він дорівнює 6-7 % ВВП країни» [15, с. 19];

7) залучення капіталу шляхом емісії звичайних і привілейованих акцій з фіксованою доходністю і пільговим оподаткуванням доходів громадян, які інвестуються в привілейовані акції, та доходів, отриманих від інвестування, дозволить отримані кошти спрямувати на поповнення статутного капіталу та уникнути загрози втрати контролю над банком.

З метою підвищення ефективності капіталотворчої діяльності банків необхідно органам державної влади та управління врахувати такі загальноекономічні рекомендації [16, с. 15-17; 17]: збільшити масу капіталу і не допустити кризи адекватності капіталу банківської системи; підвищити норму прибутку (рентабельність) банківського капіталу не нижче середнього міжгалузевого рівня; зменшити ризики банківської діяльності; збільшити довіру до банківської системи з боку інвесторів, клієнтів і населення; забезпечити інвестиційну привабливість банківського сектору економіки; підвищити надійність банківської системи; забезпечити прозорість структури власності і капіталу в українській економіці; сприяти детінізації економіки та легалізації капіталів; удосконалити правову базу банківської діяльності в напрямі зменшення ризиків банківської діяльності, зменшення витрат, збільшення доходів та набору банківського інструментарію; запровадити сприятливий податковий режим для інвестицій в капітал банків; забезпечити єдність вимог до прозорості і структури власності для всіх суб'єктів господарювання; підвищити суверенний рейтинг держави.

Висновки. Отже, посткризова стабілізація економіки в Україні, а також необхідність забезпечення економічного зростання вимагає залу-

чення в систему відтворювального процесу ресурсів інвестиційного характеру. Особливу роль на шляху до модернізації економіки країни відіграє розвиток інвестиційного партнерства та капіталотворчої діяльності банків, що перебувають у постійному взаємозв'язку та взаємозалежності. Розвиток інвестиційної та капіталотворчої діяльності банків сьогодні є гостро актуальними за-

гальноекономічними і загальносуспільними завданнями, оскільки збільшення інвестиційного потенціалу банківського сектору в умовах підвищення банківської капіталізації є запорукою економічного поступу української держави, а, отже, і її інтеграції у світовий глобальний фінансово-економічний простір.

Список використаних джерел

1. Кобичева О. С. Практичні механізми реалізації банківського проектного фінансування / О. С. Кобичева // Вісник НТУ «ХПІ», 2010. — № 64. — С. 10–15.
2. Кушнір Т. Інституційні інвестори в економічній системі України : автореф. дис. канд. екон. наук ; 08.00.01 / Т. Кушнір ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. — Л., 2008. — 22 с.
3. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України № 3480-IV від 23.02.2006 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Сисоєва Л. Ю. Взаємодія банків та інститутів спільного інвестування в Україні: проблеми та перспективи / Л. Ю. Сисоєва // Механізм регулювання економіки. — 2008. — № 3. — Т. 2. — С. 267–271.
5. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України: [від 07 груд. 2000 р. № 2121-III]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди) : Закон України від 15 березня 2001 року № 2299-III [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/2299-14.
7. Вареник В. А. Управління капіталоутворенням в банківській системі України [Текст] : автореферат... канд. екон. наук, спец.: 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / В. А. Вареник. — Суми : ДВНЗ «Українська ак. банківської справи НБУ», 2014. — 20 с.
8. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
9. Закон України 1586-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання негативного впливу на стабільність банківської системи» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1586-18>.
10. Вареник В. А. Управління капіталоутворенням в банківській системі України [Текст] : автореферат... канд. екон. наук, спец.: 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / В. А. Вареник. — Суми : ДВНЗ «Українська ак. банківської справи НБУ», 2014. — 20 с.
11. Матлага Л. О. Капіталізація банківської системи як фактор макроекономічної стабільності / Л. О. Матлага // Збірник наукових праць «Вісник НТУ «ХПІ», №13. — 2012. — С. 44–51.
12. Каба О. В. Проблема капіталізації банків на шляху інтеграції фінансово-кредитної системи України / О. В. Каба [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.rusnauka.com/5_NTSB_2007/Economics.
13. Воробйова О. І. Напрями підвищення капіталізації банків України / О. І. Воробйова // Економіка і управління. — 2010. — № 1. — С. 64–71.
14. Деревко О. Шляхи підвищення рівня капіталізації банківського сектору / О. Деревко // Банківська справа. — 2008. — № 1. — С. 76–82.
15. Коваленко В. В. Оцінка впливу монетарної політики Центрального банку на розвиток банківського капіталу / В. В. Коваленко, В. П. Прадун // Актуальні проблеми економіки. — 2006. — № 6. — С. 16–27.
16. Буруль Е. Большая диета / Е. Буруль // Деньги. — 2010. — № 3 (173). — С. 10–17.
17. Алексеенко М. Д. Капітал банку: питання теорії та практики: моногр. / М. Д. Алексеенко. — К. : КНЕУ, 2002. — 276 с.